



Jaaroverzicht operationele activiteiten 2022

INHOUD

Inleiding	3
1 Dierzorg - hulpverlening	4
1.1 Valse meldingen	5
1.2 Meldingen over niet-walvisachtigen in nood	6
1.3 Meldingen over bruinvissen in nood	6
1.4 Meldingen over overige walvissoorten in nood	10
1.4.1 Dolfijnen.....	10
1.4.2 Walvissen	12
1.5 Dode dieren	15
1.6 Training vrijwilligersnetwerk en reddingsorganisaties langs de kust	15
2 Educatie	16
2.1 Educatieve activiteiten 2022	16
2.1.1 Het Reizende Walvisziekenhuis	17
2.1.2 Het digitale lespakket De Walviswereld Dichtbij	19
2.1.3 Website en Social media	20
2.2 Verwacht educatief bereik voor 2023	22
3 Onderzoek.....	23
4 Opening educatief walvisopvangcentrum	24

INLEIDING

Dit jaarverslag geeft een overzicht van de verschillende operationele activiteiten die in 2022 door Stichting SOS Dolfijn zijn verricht.

Alle werkzaamheden van SOS Dolfijn zijn gerelateerd aan de missie, visie en daarop afgestemde doelstellingen. De organisatie opereert daarbij op de drie pijlers **Dierzorg/hulpverlening, Educatie en Onderzoek** en heeft tot doel via de activiteiten een bijdrage te leveren aan het behoud en de bescherming van walvisachtigen in de Noord- en Waddenzee. Daarnaast komt SOS Dolfijn via professionele hulpverlening aan in nood geraakte walvisachtigen tegemoet aan een brede maatschappelijke wens om dieren in nood hulp te bieden. Helaas heeft in 2022 de stichting niet het hele jaar over opvangfaciliteiten kunnen beschikken vanwege de aanbouw van het nieuwe centrum en daardoor minder opvang aan kleine walvisachtigen kunnen bieden. Echter, kon er wel veel kennis worden geworven vanuit de noodhulpverlening die ingezet kan worden bij vraagstukken over bescherming van walvissoorten en heeft de organisatie de overgebleven hulpopties ingezet om dieren in nood te voorzien van de best mogelijke hulp.

Om tot brede maatschappelijke kennis en draagvlak te komen, moet de maatschappij op een toegankelijke wijze worden geïnformeerd. Onderzoek leidt tot vermeerdering van kennis maar is voor het overgrote deel van de maatschappij niet beschikbaar of weinig toegankelijk. SOS Dolfijn zet wetenschappelijke kennis om in toegankelijke informatie en maakt aantrekkelijke educatieve materialen zodat mensen interesse gaan krijgen in het onderwerp. Hiermee wordt meer draagvlak gecreëerd in de maatschappij welke nodig is om tot maatschappelijke actie te komen.

De personele organisatie binnen SOS Dolfijn bestond in 2022 uit een team van 5 vaste medewerkers, ongeveer 3,5 fte, die alle taken en activiteiten die nodig zijn om bovenstaande doelstellingen te bereiken hebben uitgevoerd. Het team bestond uit 2 fulltime dierverzorgers, een oproepkracht dierzorg, conservation officer en directeur welke ook onderdeel is van het dierzorg team en tevens de fondsenwerving en communicatie als uitvoerende taak heeft. Naast het vaste team wordt de organisatie ondersteund door een grote groep vrijwilligers. Ongeveer 100 personen zijn in 2022 bereid geweest zich vrijwillig in te willen zetten op het gebied van dierzorg en educatie.

1 DIERZORG - HULPVERLENING

Via de afdeling **dierzorg & (nood)hulpverlening** heeft SOS Dolfijn tot doel om walvisachtigen die in de Noordzee en Waddenzee in nood verkeren tot hulp te zijn. Het rescue team van SOS Dolfijn staat daartoe 24/7 paraat en “on-call” om walvisachtigen die in een directe noodsituatie verkeren hulp te verlenen.

In 2022 heeft het reddingsteam van SOS Dolfijn in totaal 194 meldingen ontvangen en in behandeling genomen. Er valt hierbij een onderverdeling te maken in meldingen over dode dieren, levend gestrande dieren (walvissen), levende dieren op het strand (bv. zeehonden), levend (nog) zwemmende dieren, valse meldingen en overige casussen (bv. advies wereldwijd op gebied van dierenwelzijn of hulpverlening).

Tabel 1 geeft een overzicht van de door SOS Dolfijn ontvangen en behandelde meldingen in 2022.

Een uitgebreider overzicht over de in behandeling genomen aangemelde dieren door SOS Dolfijn is op de website van SOS Dolfijn gepubliceerd onder de documentnaam:

“Overzicht in behandeling genomen dieren door SOS Dolfijn 2013-2022” te vinden via de link:
<https://www.sosdolfijn.nl/wat-doet-sos-dolfijn/anbi-en-overzichten>

Received and processed (emergency) reports by SOS Dolfijn in 2022						
Stranded dead animals	Live stranded Cetaceans	Live stranded seals / other animals	Animals at sea, still swimming	False reports	Other casus	Total Reports
Harbour Porpoise 54	Harbour Porpoise 18	28	No determination possible 6	No animal involved 5		
Humpback whale 1	Orca 1		Harbour Porpoise 16	Incomplete report 3		
Dolphin 3	Beaked whale 2		Seal 2	Phonecall disconnected 15		
Species unknown 4			Fish unknown 3			
Common dolphin 1			Humpback whale 13			
Beaked whale 1			Whitebeaked dolphin 1			
White beaked dolphin 2			Minke whale 1			
Seals 13			Beaked whale 1			
Totals 79	21	28	43	23	0	194

Tabel 1: Overzicht ontvangen en in behandeling genomen meldingen 2022

De afhandeling van walvismeldingen is vaak complex van aard en bestaat in eerste instantie uit het determineren van de soort en het maken van een juiste inschatting van de situatie van het aangemelde dier. Afhankelijk van de situatie en de diersoort kan vervolgens de voor het dier meest geschikte vorm van hulp worden bepaald. Deze hulp kan sterk uiteenlopend zijn. Voor een levend gestrande bruinvis is vanzelfsprekend een andere vorm van interventie nodig dan bijvoorbeeld voor een gezonde bultrug die zwemmend wordt waargenomen voor de kust.

Bij de hulpverlening wordt ervoor gezorgd dat dieren in nood op een voor het dier zo geschikt mogelijk wijze worden geholpen. Bij overwegingen die worden gemaakt tijdens besluitvorming over de best mogelijke handelingswijze voor het dier, staat het welzijn van het dier voorop. De unieke expertise en ervaring van SOS Dolfijn op gebied van o.a. medische zorg, gedrag en stress bij walvisachtigen is daarbij van essentieel belang. Hoewel de hulpverlening aan individuele dieren geen directe bijdrage levert aan de algemene doelstelling voor behoud en bescherming van soorten, draagt het voor het unieke dier bij aan betere kansen op overleven, reduceren en/of stoppen van pijn, stress of (ernstig) lijden.



Verweesde neonaat bruinvis Zandvoort 07-06-2022 Foto © EHBZ Noordwijk

1.1 VALSE MELDINGEN

Bij 23 van de in totaal 194 meldingen bleek het te gaan om valse meldingen. In deze categorie vallen meldingen waarbij mensen een voorwerp of andere diersoort voor een walvis in nood aanzien, meldingen waarbij de beller direct ophangt, meldingen waarbij mensen per ongeluk en/of onbedoeld het noodnummer bellen, of mensen, vaak jongeren, die “voor de grap” bellen. Bij het gros van deze meldingen is het overduidelijk dat het een valse melding betreft. Maar in sommige

gevallen zijn de melders erg overtuigd van wat ze denken te hebben gezien. Alle meldingen over dieren die mogelijk in de problemen zijn, worden serieus en in behandeling genomen. In 2022 betrof het hoofdzakelijk meldingen waarbij de verbinding verbroken werd. Een voorbeeld van meldingen waarbij mensen overtuigd waren een dier in nood te zien voor de kust waren in 2022 enkele meldingen waarbij tijdens werkzaamheden langs de kust waarbij de stranden werden opgespoten, de zandsuppletie buizen werden aangezien voor grote walvissen dicht op de kust. Gelukkig kon SOS Dolfijn de melders snel geruststellen en was ter plaatse gaan niet nodig.

1.2 MELDINGEN OVER NIET-WALVISACHTIGEN IN NOOD

Primair staat SOS Dolfijn 24/7 klaar voor het aannemen van meldingen waarbij er (mogelijk) sprake is van walvisachtigen in nood op zee of wanneer er walvisachtigen levend op het strand worden aangetroffen. Echter worden er ook meldingen ontvangen die andere diersoorten betreffen zoals elk jaar een relatief groot aantal zeehonden. In 2022 kreeg SOS Dolfijn 28 meldingen over zeehonden op het strand. Uiteraard worden ook deze meldingen in behandeling genomen en wordt ervoor gezorgd dat deze meldingen bij de juiste zeehondenopvangcentra terecht komen, zodat waar nodig een opgeleide zeehondenwachter het dier kan gaan observeren dan wel hulp bieden.

1.3 MELDINGEN OVER BRUINVISSEN IN NOOD

In totaal heeft SOS Dolfijn 88 meldingen over bruinvissen ontvangen. In 32 gevallen ging het om levende dieren, in 16 gevallen over in zee zwemmende bruinvissen, 18 gevallen levend gestrande dieren. De overige 54 meldingen betrof dode bruinvissen. Het aantal meldingen dode dieren lag in 2022 opnieuw hoger dan voorgaande jaren. Het jaar 2021 hierin niet meegerekend omdat in dat jaar een massastranding heeft plaats gevonden van dode bruinvissen waardoor er dat jaar een extreem hoog aantal dode bruinvissen was gemeld bij SOS Dolfijn.

De eerste belangrijke stappen bij de in behandeling name van de melding over dieren zijn het verkrijgen van een juist beeld van de situatie, de toestand waarin het dier verkeerd en het determineren van de soort. Vandaaruit wordt een verdere inschatting gemaakt van de hulp die al dan niet moet worden geboden.

Beoordeling t.b.v. de keuze voor meest geschikte hulpverlening

De keuze voor hulpverlening bestaat, bij met name kleine walvisachtigen, uit 4 opties: directe terugplaatsing naar zee, opvang en rehabilitatie, euthanasie en in gevallen waarbij hulpverlening onmogelijk is, de keuze om niet tot hulpverlening over te gaan. Begin 2017 heeft SOS Dolfijn de voormalige vestigingslocatie Harderwijk verlaten waardoor er geen beschikking meer was over een geschikte opvangfaciliteit. De keuze voor opvang en rehabilitatie kwam hiermee tijdelijk te vervallen.

Eind april 2022 heeft SOS Dolfijn op Landgoed Hoenderdaell in Anna Paulowna het nieuwe integrale educatie walvisopvangcentrum in gebruik kunnen nemen. De beoordeling van de levend gestrande bruinvissen heeft zich daarom in het eerste kwartaal met name gericht op de twee voor deze diersoort overgebleven opties: directe terugplaatsing in zee en euthanasie.

Uitkomst beoordelingen

In 2022 zijn er 18 levend gestrande bruinvissen bij SOS Dolfijn aangemeld. Al deze dieren hadden hulp nodig. Een bruinvis op het strand is meestal ernstig ziek, gewond of verzwakt of kan wanneer het niet ziek is meestal niet zelfstandig terugkeren naar zee.

In 3 van de 18 gevallen heeft SOS Dolfijn na beoordeling van de situatie geadviseerd het betreffende dier te euthanaseren. In alle 3 de gevallen heeft SOS Dolfijn zelf de euthanasie van het dier verzorgd met behulp van eigen dierenartsen. Landelijk heeft de stichting ook contacten met dierenartsen die in noodgevallen snel een dier uit hun lijden kunnen verlossen. In 2 gevallen hebben de melders/vinders van het dier, zonder overleg met SOS Dolfijn, gepoogd het dier vanaf de strandingslocatie terug te duwen in zee. 9 bruinvissen overleden op de strandingslocatie of onderweg naar een locatie waar het dier tijdelijk verzorgd kon worden. 1 bruinvis werd na de melding niet meer waargenomen en is vermoedelijk toch met opkomend water weer zelf losgekomen. Bij 1 stranding betrof het een gestrande bruinvis in Rusland waarbij SOS Dolfijn advies heeft gegeven op de behandeling en zorg voor dat dier. Na enkele dagen is het dier weggezwommen uit het zorggebied. 2 bruinvissen zijn aangekomen in het opvangcentrum voor rehabilitatie. 1 daarvan overleed kort na aankomst al en de andere bruinvis, Neo genaamd door de verzorgers, bleef zodanig verslechteren waardoor na 24 uur zorg de rehabilitatie gestaakt moest worden.

Wanneer in Nederland (op advies van SOS Dolfijn) wordt besloten een dier te euthanaseren, wordt het dier na euthanasie altijd onderworpen aan postmortaal onderzoek aan de [faculteit Diergeneeskunde](#) van de Universiteit Utrecht. Hoewel een besluit tot euthanasie altijd een lastig besluit is, bevestigen tot op heden de conclusies uit de onderzoeken altijd dat euthanasie de beste keus was voor het dier.

Onderstaand een aantal voorbeelden levend gestrande bruinvissen die werden aangemeld bij SOS Dolfijn:

Bruinvis Neo, Levend gestrande op Vlieland 27-03-2022

Rond de middag wordt via collega organisatie Ecomare een melding ontvangen over een levend gestrande bruinvis op het strand van Vlieland. De KNRM haalt het dier voor SOS Dolfijn van het strand en verzorgt de overtocht naar het vaste land. Daar neemt het rescue team de zorg over en vervoert het dier per dolfijnambulance naar het opvangcentrum, wat op dat moment nog deels in aanbouw is. Behandeling wordt gestart. De jonge vrouwtjesbruinvis met een lengte van 103 cm is ernstig uitgedroogd. Omdat het de eerste bruinvis in opvang is in het nieuwe centrum, kiezen de verzorgers ervoor om haar Neo te noemen. Helaas blijft Neo maar braken en lukt het niet om het

nodige vocht en medicatie erin te krijgen. Er wordt daarom besloten om de rehabilitatie stop te zetten om zo verder lijden te voorkomen.



Bruinvis Neo op de behandeltafel onderzoek door dierenarts. Foto SOS Dolfijn

Levend gestrand bruinvis Wijk aan Zee 27-05-2022

De melding betreft een pasgeboren bruinvis kalf. Door omstanders is het dier eenmaal teruggeplaatst in zee. Maar het dier spoelde snel opnieuw aan. SOS Dolfijn geeft aan de melder instructies tot eerste hulp. Ook wordt lokale hulpverlening opgeroepen ter plaatse te gaan en vertrekt een team met de dolfijnambulance. In de omgeving is geen volwassen dier te zien en zonder een moederdier is deze jonge bruinvis niet levensvatbaar. Kort na de melding stopt het dier met ademen en overlijdt op het strand. De bruinvis is overgebracht naar de faculteit diergeneeskunde in Utrecht voor nader onderzoek.



Foto Bart Koppejan – neonaat Wijk aan Zee

Levend gestrande bruinvis Den Helder 06-10-2022

Aan het begin van de middag komt er een melding binnen bij SOS Dolfijn dat er op het strand van Den Helder een bruinvis ligt te spartelen in de branding. Terwijl de vinders in contact zijn met SOS Dolfijn komt de bruinvis toch met het opkomende water weer in dieper water terecht en verdwijnt uit zicht. De ervaring leert dat gestrande bruinvissen doorgaans ziek zijn en spierschade oplopen door een stranding. Vaak stranden dieren daarom toch weer opnieuw aan. Een rescue team gaat ter plaatse maar het dier wordt niet meer aangetroffen. Ook in de dagen die volgen geen strandingen die matchen met het eerdere beeld.



Foto van de bruinvis in de branding

Naast de 18 levend gestrande bruinvissen heeft SOS Dolfijn in 2022 16 meldingen binnengekregen over (nog) in zee zwemmende bruinvissen. Vaak betrof dit meldingen waarbij de dieren niet in de problemen waren maar die wel in behandeling moesten worden genomen omdat bijvoorbeeld de melder zich zorgen maakte over de situatie van het dier en er door de melder aan SOS Dolfijn een beoordeling van de situatie werd gevraagd. In sommige gevallen was er onduidelijkheid over de soort die de melder dacht waar te nemen en werd SOS Dolfijn ingeschakeld voor het maken van een juiste determinatie.

Bij 1 van deze meldingen meende een melder meerdere bruinvissen te zien in zee. Maar één dier toonde geen zwemgedrag en dobberde vooral aan de oppervlakte. Dit baarde de melder zorgen. Na het beoordelen van beeldmateriaal, leek het vrijwel zeker te gaan om jagende volwassen bruinvis en was het dobberende dier meest waarschijnlijk een jong dat rustig de jaagsessie lag af te wachten. Voor de zekerheid is een hulpverlener gevraagd ter plaatse gegaan maar bij aankomst waren beide dieren reeds uit het zicht.

1.4 MELDINGEN OVER OVERIGE WALVISSOORTEN IN NOOD

In 2022 heeft SOS Dolfijn naast de bruinvismeldingen ook meldingen ontvangen over andere walvisachtigen die mogelijk in nood verkeerden.

Uit **Tabel 1** op bladzijde 4 is op te maken dat SOS Dolfijn in totaal 19 meldingen over dolfijnen en walvissen (in nood) heeft ontvangen. Bij een groot aantal van deze meldingen betroffen het dieren die (nog) zwemmende waren, 3 meldingen betroffen een levend gestrande walvisachtige.

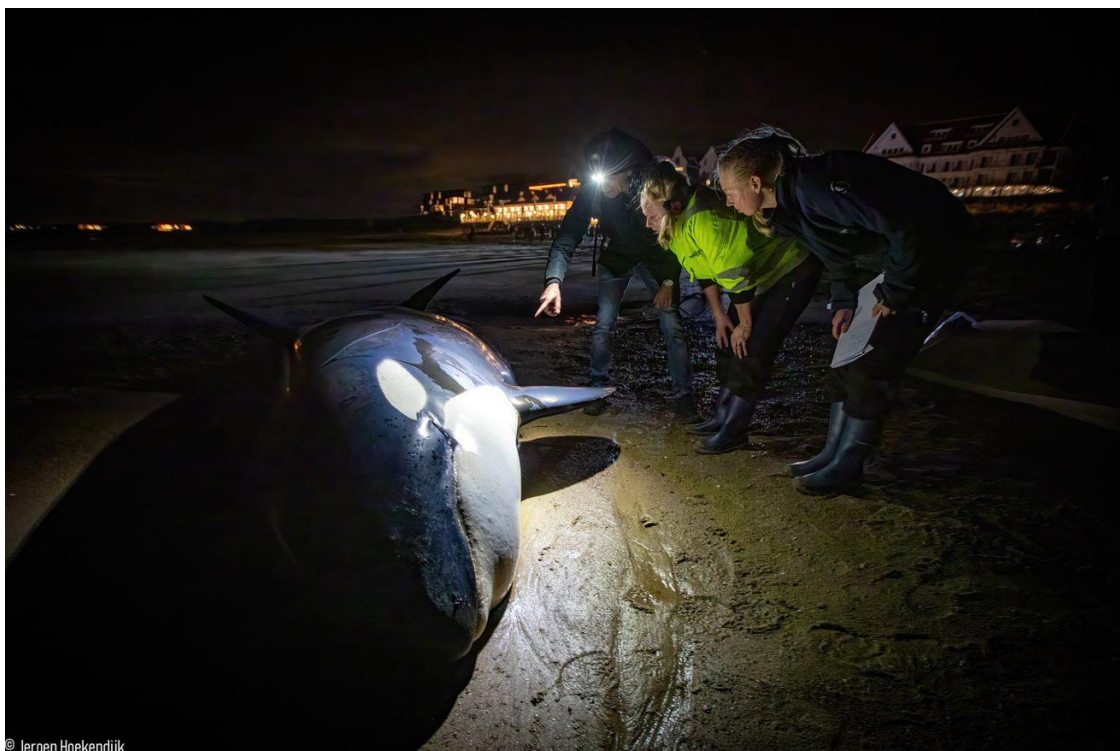
1.4.1 DOLFIJNEN

Groep witsnuitdolfijnen

In de monding van de Westerschelde wordt eind juni een groep witsnuitdolfijnen waargenomen vanaf een onderzoek vaartuig. De melding komt een dag na de waarneming door. Witsnuitdolfijnen zijn de meest voorkomende dolfijnssoort in de Noordzee. Het zijn robuuste dolfijnen en herkenbaar aan de hoge, sikkelvormige rugvin. Hoewel de soort doorgaans meer op zee leeft, is verdere actie niet nodig.

Gestrande orka Cadzand 15-10-2022

Een zeer zeldzame melding kwam er half oktober bij SOS Dolfijn binnen om half vier in de middag. In de branding van het strand van Cadzand zouden meerdere orka's in de problemen zijn gekomen. Kort na de eerste melding stroomde het aantal meldingen snel binnen bij SOS Dolfijn via mensen op het strand en ook de Kustwacht. Beeldmateriaal bevestigde het inderdaad al snel: een gestrande orka. Een tweede dier kan niet op beeld worden bevestigd. Orka's zijn de grootste soort binnen de familie van de dolfijnen, een volwassen dier kan wel tot negen meter groot worden en de kenmerkende rugvin kan wel 1-2 meter hoog worden. De gestrande orka betreft een vrouwelijke orka van ruim 5 meter. Bij strandingen van dergelijk grote dieren wordt de leidraad strandingen grote walvisachtigen gevolgd van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV). In de volksmond ook wel bekend als het 'Walvisprotocol'. Hierbij heeft de stranding coördinator van LNV de leiding en heeft SOS Dolfijn zowel een adviserende als hulpverlenende rol. De KNRM is snel ter plaatse en weet de orka vrouw op locatie te houden zodat het dier niet hoger op het strand aanspoelt. De orka reageert hierop door met het opkomende water weer weg te zwemmen. Maar een uur later spoelt het dier opnieuw aan, ditmaal enkele kilometers zuidelijker. Een zorgwekkend teken. SOS Dolfijn gaat met een dierenarts ter plaatse voor een medische beoordeling. De orka verkeert in een slechte conditie. Opvang is bij deze soort en grootte niet mogelijk in Nederland en met een volgende terugplaatsactie is de orka niet geholpen. Na overleg met verschillende (inter)nationale experts werd een euthanasie daarom geadviseerd en voorbereid, maar reeds in de avond overlijdt de orka op het strand.



© Jeroen Hoekendijk

Medische beoordeling door team SOS Dolfijn en dierenarts. Foto door Jeroen Hoekendijk.

Door delen van de beelden met uiterlijke kenmerken wordt de orka herkend in de catalogus van Proyecto O.R.C.A. – Cadiz, een Spaanse dierenwelzijn organisatie. De orka behoort tot een Iberische groep maar was al enkele jaren niet meer gezien. Zo noordelijk is de orka nooit waargenomen. Uit het onderzoek, uitgevoerd aan de Universiteit Utrecht faculteit diergeneeskunde, blijkt dat de orka een ernstige tandvleesontsteking had waar het dier veel pijn van moeten hebben gehad. Sommige tanden zaten los en waren aan het rotten. Naast de tandvleesontsteking, bleken er ook ontstekingen in meerdere inwendige organen, waaronder op een hartklep, in het hersenvlies en in het geslachtsorgaan. Het is dus met zekerheid te zeggen dat het om een ernstig ziek en verzwakt dier ging.



Afgesleten tanden orka. Foto door Jeroen Hoekendijk.

1.4.2 WALVISSEN

Bij meldingen over grote walvisachtigen is niet altijd goed te herleiden of de melders daadwerkelijk een walvis hebben gezien of een ander object dat voor en walvis werd aangezien. Toch neemt SOS

Dolfijn elke melding serieus en onderzoekt of hetgeen dat de melder heeft waargenomen daadwerkelijk een walvis is en/of het dier zich mogelijk in een gevaarlijke of noodsituatie bevindt.

In 6 gevallen was een zekere determinatie van de soort niet mogelijk doordat er geen geschikt beeldmateriaal aangeleverd kon worden. Een aantal gevallen betroffen waarnemingen waarbij de melder zeker meende een grotere walvisachtige te hebben gezien. Gedetailleerde omschrijvingen werden wel gegeven maar waarbij zonder beeldmateriaal geen zekere determinatie kon worden vastgesteld.

Spitssnuitdolfijnen

Op 19 juli komt er in de loop van de middag een melding binnen bij SOS Dolfijn dat er een bruinvis in de problemen zou zijn geraakt bij Zandvoort. Bij navraag bij lokale hulpverleners wordt gemeld dat er 2 dieren dicht op de kust zwemmen maar dat er verder niets aan de hand lijkt. 25 minuten na de eerste melding komen er nieuwe meldingen en nu ook met beeldmateriaal. Er is wel degelijk wat bijzonders en risicovols aan de hand bij de badplaats waar het die dag ook nog eens bijzonder druk is. Die dag is het enorm warm waardoor de drukke Nederlandse badplaats overladen is met mensen die verkoeling zoeken. Op beeldmateriaal dat SOS Dolfijn ontvangt, is te zien dat er niet een paar bruinvissen maar 3 spitssnuitdolfijnen voor de kust zwemmen. Omdat deze diepzeedieren vrijwel niet kunnen overleven in de ondiepe Noordzee activeert SOS Dolfijn meteen het [‘Walvisprotocol’](#). Op de beelden wordt duidelijk dat het gaan om 2 volwassen exemplaren en mogelijk een nog jong dier. Het grootste dier gaat stranden maar stuit op een muur van badgasten die daardoor de stranding voorkomen. Een vrouw besluit vervolgens om het dier te willen omarmen en klimt daarbij bijna op het dier waardoor het bijna verdrinkt. De beelden gaan online viraal en behalen de Nederlandse media. SOS Dolfijn schaaft direct groots op en stuurt een voltallig deel van het rescue team. Vanaf de kant en aan boord van een KNRM-boot wordt gezocht naar de dieren. Het grootste dier van de groep komt opnieuw in de problemen op een zandbank maar is weer door omstanders in zee geholpen. De dagen en weken erop volgend komen er nog meldingen binnen over een levend gestrande spitssnuitdolfijn op de Belgische kust en Noordwest Denemarken en een dood aangespoeld dier op Texel. Er kunnen geen zekere matches worden gemaakt met de groep van Zandvoort.

Bultrug

Hoewel bultruggen een nog relatief nieuwe verschijning zijn in de Zuidelijke Noordzee maar sinds deze eeuw steeds vaker worden waargenomen, lijken deze baleinwalvissen zich goed te redden in de ondiepe Noordzee. Toch onderzoekt SOS Dolfijn altijd wel de conditie van dieren bij een waarneming. In de periode van 23 mei t/m 05 juli is er een jonge bultrug voor de Nederlandse en Belgische kust die de aandacht van het rescue team van SOS Dolfijn vraagt. De eerste waarneming is voor de kust van Walcheren waar een sportvisser het dier ineens springend voor zijn bootje ziet. Daarna wordt het dier een aantal dagen gezien voor de Belgische kust tussen Zeebrugge en Knokke Heist. Er worden door verschillende mensen foto's in online databanken geplaatst en die zijn

zorgelijk. De bultrug blijkt namelijk in een slechte voedingstoestand te verkeren. Het dier is flink vermagerd. Ruggengraat en schouderbladen zijn zelfs zichtbaar. Ook de huid toont vele afwijkingen en is in slechte conditie. Gezien de afmeting zijn bultruggen geen soort waarvoor opvang en rehabilitatie mogelijk is. Ook zwemt het dier actief. Het is dus een kwestie van monitoren.



Sterk vermagerde bultrug. Foto door Marcel Klootwijk.

In de maand juni zijn er meerdere waarnemingen voor de Belgische en Zeeuwse kust. SOS Dolfijn waarschuwt de scheepvaart via Kustwacht en Coördinatie Centra om alert te zijn op de aanwezigheid van het dier. Wanneer een toeristisch bedrijf besluit om betaalde tochten te organiseren naar de bultrug toe, grijpt SOS Dolfijn direct in en zorgt dat het bedrijf hiermee stopt. Excursies om walvissen waar te nemen op zee vinden wereldwijd plaats en kunnen, met in achtneming van internationale richtlijnen, best doorgang vinden. Maar in het geval van deze bultrug betreft het een sterk vermagerd, mogelijk ziek, dier. Elke vorm van verstoring is dan ook kwalijk. De touroperator staakt de actie gelukkig snel. Op 22 juni wordt de bultrug waargenomen in het Marsdiep, een gebied tussen Texel en Den Helder. Een medewerker van SOS Dolfijn gaat aan boord van een vaartuig om het dier te monitoren. Maar het blijft bij een korte waarneming waarna het dier uit het zicht verdwijnt. Op 5 juli wordt een dood aangespoelde bultrug gevonden op de Vliehors, Vlieland. SOS Dolfijn weet vrij vlot het dier op basis van de uiterlijke kenmerkende te herkennen. Het is de bultrug die al enkele weken wordt gemonitord. Sectie toont aan dat het dier was vermagerd en last had van een ernstige huidontsteking. Op meerdere plekken werden op de huid en in huidplooien parasieten gevonden. Ook waren er uitdrogingsverschijnselen die waarschijnlijk zijn ontstaan door een gebrek aan voeding.



© Jeroen Hoekendijk

Walvisluizen op de huid van de bultrug. Foto door Jeroen Hoekendijk.

1.5 DODE DIEREN

SOS Dolfijn komt normaal gesproken alleen fysiek in actie bij meldingen waarbij dieren in nood verkeren. Wanneer SOS Dolfijn meldingen ontvangt over dode dieren, controleert en beoordeelt SOS Dolfijn (voor zover mogelijk) in welke toestand de dieren verkeren en of ze eventueel geschikt zijn voor het onderzoeksproject van het Ministerie van LNV. Wanneer bruinvissen of andere walvisachtigen vers genoeg lijken voor onderzoek, draagt SOS Dolfijn de melding over aan de Project Coördinator Cetaceans van de afdeling Pathobiologie van de Universiteit Utrecht, welke de postmortale onderzoeken t.b.v. dit onderzoek uitvoert. Niet verse dieren worden aangeboden voor destructie of achtergelaten in de natuur. SOS Dolfijn zorgt er daarbij voor dat de melding bij de juiste organisaties terecht komt die de verwerking van het dode dier verder verzorgen.

1.6 TRAINING VRIJWILLIGERSNETWERK EN REDDINGSORGANISATIES LANGS DE KUST

Het werkgebied van SOS Dolfijn is tamelijk groot. SOS Dolfijn biedt opvang en rehabilitatie aan voor gestrande dieren aangemeld vanuit het Noord-Franse, Belgische, Nederlandse en Duitse kustgebied. Maar zelfs alleen het Nederlandse kustgebied is dusdanig groot dat SOS Dolfijn soms een relatief lange aanrijtijd nodig heeft om ter plaatse van het gestrande dier te kunnen komen. Dat betekent dat SOS Dolfijn voor de directe eerste hulp van gestrande dieren voor een groot deel afhankelijk is van mensen die dicht werken en/of wonen bij de kust en die tijd en mogelijkheden hebben om 'op elk moment' naar het strand te gaan om eerste hulp aan gestrande dieren te verlenen.

Om ervoor te zorgen dat de personen die tot dit netwerk behoren de juiste handelingswijze verrichten, is het nodig de mensen op te leiden. SOS Dolfijn geeft hiertoe speciale trainingen “Eerste Hulp bij Walvissen in Nood”. Deze cursus wordt jaarlijks vernieuwd en uitgebreid om hulpverlening naar een nog professioneler niveau te helpen. Ook in 2022 zijn door SOS Dolfijn weer tientallen mensen volledig opgeleid, dan wel bijgeschoold, met deze speciale training. Voor de komende jaren ligt er een opleidingstraject klaar om jaarlijks tientallen bestaande en nieuwe hulpverleners op te leiden en te voorzien van adequate kennis.

2 EDUCATIE

Educatie is de afgelopen jaren een steeds belangrijkere pijler van de organisatie geworden. Vanuit de visie dat zonder kennis in de maatschappij maatregelen ter bescherming van het zeemilieu en de daarin levende flora en fauna zich lastig zullen vormen, heeft SOS Dolfijn de afgelopen jaren steeds meer ingezet op educatie. In 2015 zijn diverse moderne en professionele educatieve materialen ontwikkeld, waaronder ‘Het Reizende Walvisziekenhuis’; een educatieve tentoonstelling die rondom het voormalige opvangcentrum kon worden geplaatst en waarmee het educatieteam langs scholen en evenementen trok. In 2016 was de lancering en ingebruikname van Het Reizende Walvisziekenhuis waarmee SOS Dolfijn sindsdien regelmatig locaties bezocht waar de organisatie het algemene publiek meer kon leren over de zee en haar flora en fauna. Het aantal aanvragen voor een bezoek van Het Reizende Walvisziekenhuis nam jaarlijks toe. Het aantal bezoeken dat met Het Reizende Walvisziekenhuis kon worden afgelegd was beperkt. Daarom maakte de organisatie naast Het Reizende Walvisziekenhuis ook gebruik van andere educatieve materialen en kanalen zoals social media, website en een digitaal lespakket genaamd ‘De Walviswereld Dichtbij’. In 2022 heeft SOS Dolfijn het volledig nieuwe educatieve walvisopvangcentrum geopend. Educatie heeft vanaf dan de grootste focus vanuit dat educatiecentrum. Het centrum is gratis geopend voor de bezoekers van Landgoed Hoenderdaell, dat jaarlijks ruim 250.000 bezoekers trekt.

2.1 EDUCATIEVE ACTIVITEITEN 2022

Educatie kan op veel verschillende manieren worden gegeven. SOS Dolfijn benadert via 4 hoofdkanalen het algemene publiek. Met Het Reizende Walvisziekenhuis brengt SOS Dolfijn bezoeken aan scholen en evenementen waarbij zowel kinderen als volwassenen worden aangesproken. Via het door de organisatie ontworpen digitale lespakket *De Walviswereld Dichtbij* probeert de stichting grote groepen kinderen te bereiken en via website en social media worden zowel volwassenen als jongeren geïnformeerd. Met de opening van een educatief walvisopvangcentrum is een nieuw, belangrijk kanaal ontstaan.

2.1.1 HET REIZENDE WALVISZIEKENHUIS

Met Het Reizende Walvisziekenhuis kan SOS Dolfijn het publiek op een creatieve wijze bereiken. Deze mobiele educatieve tentoonstelling heeft de vormgeving van een veldhospitaal waarin kinderen en hun ouders op een speelse wijze ontdekkingen kunnen doen over de zee en haar bewoners. De bezoekduur van gasten aan Het Reizende Walvisziekenhuis is relatief lang. Vaak verblijven ouders met kinderen tussen de 10 en 20 minuten in het veldhospitaal waarbij zij verschillende spellen uitvoeren, de educatieve posters bekijken en/of een Doe-boekje met vragen invullen waarbij de bezoekers een algemene indruk krijgen van welke soorten walvissen er in de Noordzee leven, wat voor soort dieren het eigenlijk zijn, hoe het voedselweb in elkaar steekt en welke gevaren de dieren in het leefgebied tegenkomen. SOS Dolfijn vindt het van belang dat bezoekers inzicht krijgen in wat men zelf zou kunnen doen om het leefgebied van deze dieren en de natuur in het algemeen te beschermen.

Vanwege de bouw van het nieuwe centrum heeft SOS Dolfijn veel aanvragen in 2022 moeten annuleren. Het educatieteam van SOS Dolfijn heeft de bezoeken met Het Reizende Walvisziekenhuis met name uitgevoerd op de nieuwe locatie Landgoed Hoenderdaell. De bezoekers van Landgoed Hoenderdaell waren reuze enthousiast over het veldhospitaal.



Opstelling Het Reizende Walvisziekenhuis op Landgoed Hoenderdaell

Naast de openstelling van het veldhospitaal heeft het educatieteam in 2022 nog een aantal gastlessen verzorgd. Zo is het team te gast geweest bij de RKBS St Jan school in Breezand, Clusius College Schagen, de Daltonschool Liereland in Alkmaar en de Montessori school in Houten. Een super enthousiaste klas was groep 1-2A van de Aloysiusschool Schagen die zelfs hun eigen dolfijnenziekenhuis hadden nagebouwd in de klas.



Het Dolfijnenziekenhuis op de Aloysiusschool Schagen.

Tijdens de Summerschool Junior konden kinderen naar de Universiteit Utrecht komen om meer te ontdekken over onderzoek. De conservation officer van SOS Dolfijn was er ook aanwezig en vertelde de deelnemers van alles over hoe te handelen bij een gestrande bruinvis op het strand en hoe SOS Dolfijn deze gestrande dieren weer kan opknappen. Naast de gastlessen heeft SOS Dolfijn ook nog diverse beach clean-ups georganiseerd. Met de hulp van enthousiaste medewerkers, vrijwilligers en deelnemers heeft de stichting op die manier tientallen kilo's afval van het strand gehaald in 2022. Veel gevonden voorwerpen waren helaas ballonnen, peuken, vistuig en verpakkingsmaterialen.



Summer school Universiteit Utrecht

Bereik in 2022

De bezoekersaantallen op de evenementen lopen normaal jaarlijks uiteen van enkele honderden tot een paar duizend mensen per dag. SOS Dolfijn kan via die werkwijze in relatief korte tijd veel mensen op een intensieve manier bereiken. In 2022 heeft de focus vooral gelegen op het voorlichting geven aan de bezoekers van het Landgoed Hoenderdaell. Het bezoekersaantal lag in 2022 op 270.000, waarvan een groot deel ongetwijfeld een bezoek heeft gebracht aan het nieuwe educatiecentrum van SOS Dolfijn.

2.1.2 HET DIGITALE LESPAKKET DE WALVISWERELD DICHTBIJ

Het uitbreiden van bezoeken met Het Reizende Walvisziekenhuis zal in de nabije toekomst verder beperkt worden. Hoewel de educatieve tentoonstelling populair is, vergt het veel planning en mankrachten. Om maatschappelijk draagvlak te creëren voor het nemen van maatregelen die walvissen en hun leefgebied in de toekomst zullen beschermen, is het tevens nodig grotere groepen mensen te bereiken. SOS Dolfijn heeft hiervoor in 2017 de weg van de scholen gekozen. 2017 heeft in het teken gestaan van de ontwikkeling van een educatief digitaal lespakket voor basisscholen. Het digitale lespakket richt zich op leerlingen en de leerkrachten van basisscholen en sluit naadloos aan op de andere educatieve activiteiten en materialen van SOS Dolfijn. Met dit lespakket kunnen de educatieve doelstellingen van SOS Dolfijn nog beter worden bereikt. Leraren die met de leerlingen

de lessen uit het lespakket volgen leren over walvisachtigen in de Noordzee, vergroten hun kennis en bewustwording over de problemen en gevaren in de Noordzee, zoals overbevissing, bijvangst, vervuiling, geluidsverstoring en klimaatverandering, leren over voedselketens met in het bijzonder de rol van walvisachtigen, worden zich meer bewust van de relatie tussen mens en natuur en vergroten hun kennis van en ontwikkelen bewustwording over de oplossingen die kunnen bijdragen aan een gezonde en veilige Noordzee.

Het lespakket is gratis voor scholen beschikbaar en wordt aangeboden via een speciaal daarvoor ingerichte website: <https://www.dewalviswerelddichtbij.nl/>



Homepage lespakket. Foto: SOS Dolfijn



Praatplaat lespakket. Foto: SOS Dolfijn

Scholen kunnen, wanneer zij gebruik maken van het digitale lespakket, ook Het Reizende Walvisziekenhuis boeken voor een bezoek aan de school. De kennis die tijdens de lessen is opgedaan kan op een speelse wijze in Het Reizende Walvisziekenhuis worden ingezet en getoetst. SOS Dolfijn merkt dat via deze weg de beide educatieve kanalen elkaar versterken.

Bereik 2022

In januari 2018 is het lespakket gelanceerd. Hierbij zijn o.a. ruim 2500 scholen aangeschreven. Via het digitale lespakket kan een grote groep gebruikers worden bereikt. In 2022 kende de website van het digitale lespakket ruim 1100 gebruikers. Een daling met het voorgaande jaar 2021 toen de website nog 2000 bezoekers telde. Promotie van het digitale lespakket vindt plaats via Google Adwords en via de website Portalengroep.

2.1.3 WEBSITE EN SOCIAL MEDIA

Via de website en verschillende platforms op social media houdt SOS Dolfijn het publiek op de hoogte van zowel de activiteiten van de stichting als ook van actualiteiten op gebied van walvissen en natuur, interessante nieuwsartikelen, onderzoeken en waarnemingen. Walvissen in en rondom

het Noordzeegebied staan hierbij centraal. Met name de social media lenen zich goed voor dagelijks contact met onze doelgroepen.

Via de social media uit SOS Dolfijn regelmatig boodschappen die de bezoekers attenderen op natuurproblemen en wordt er aangegeven wat de bezoeker zelf kan doen om de natuur te beschermen. SOS Dolfijn hoopt doormiddel van het regelmatig onder de aandacht brengen van natuuronderwerpen de bezoekers van deze informatieplatforms een groter bewustzijn te geven over natuur, gevaren voor dieren in de natuur en wat de bezoeker zelf kan doen om de natuur een handje te helpen veilig en schoon te houden.

Bereik 2022

De website www.sosdolfijn.nl is in 2022 door ruim 24.000 bezoekers bezocht. Dit aantal is vrijwel gelijk als het voorgaande jaar. De bezoekers kwamen voor het grootste deel uit Nederland. Maar ook vanuit de Verenigde Staten, België en Duitsland werd informatie opgezocht op de website. Delen van de website zijn ook in de Duitse en Engelse taal beschikbaar.

Wat betreft het aantal volgers van de [Facebookpagina](#) van SOS Dolfijn ziet de stichting opnieuw een stijging t.o.v. 2021. Eind 2021 lag het aantal volgers op 13.000, 31 december 2022 liet een totaalaantal volgers van 16.000 zien. Het berichtbereik is in 2022 gemiddeld 4000 bereikte personen per bericht. Met een piek van ruim 50.000 bereikte personen.

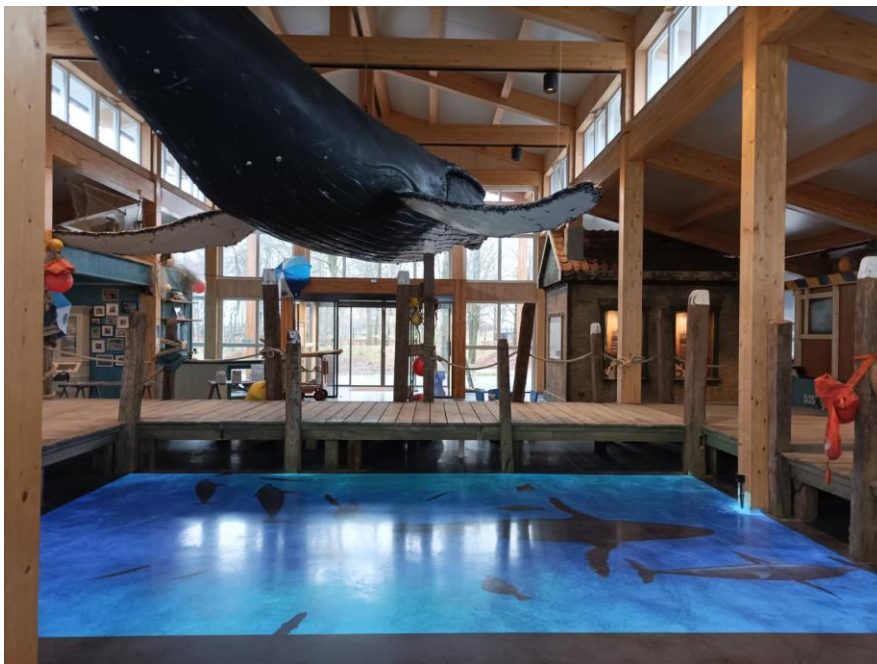
Sinds december 2016 heeft SOS Dolfijn een account op [Instagram](#). Eind december 2016 volgden ruim 270 personen het account en zag SOS Dolfijn een wekelijkse groei in het aantal volgers. Deze groei heeft zich in de jaren daarop voortgezet, eind december 2022 werd het account inmiddels door ruim 2000 personen gevolgd. Deze stijging is vooral gelegen in het steeds populairder worden van dit medium.

Het [Twitteraccount](#) van SOS Dolfijn telde op 31 december 2021 2600 volgers. Onder meer bij strandingen en waarnemingen van walvissen wordt het Twitteraccount actief gevolgd door geïnteresseerden voor de actuele stand van zaken waaronder diverse landelijke media. Op 31 december 2022 telde het Twitteraccount van SOS Dolfijn 2890 volgers. Ondanks een afname van populariteit van het medium Twitter ziet SOS Dolfijn een blijvende stijging in het aantal volgers op het Twitteraccount van de stichting. Vermoedelijk komt dit met name door de snelheid waarmee voor het publiek interessante informatie wordt gedeeld zoals bijvoorbeeld bijzondere waarnemingen langs de kust of de stranding van een walvis, dolfijn of bruinvis.

2.2 VERWACHT EDUCATIEF BEREIK VOOR 2023

Met de opening van het nieuwe centrum van SOS Dolfijn op Landgoed Hoenderdaell begint voor SOS Dolfijn ook een nieuw tijdperk voor de afdeling educatie. Vanaf nu zal de focus voor het grootste deel liggen op voorlichting vanuit dit educatiecentrum. Het centrum is gevestigd op Landgoed Hoenderdaell en het bezoekersaantal zal naar verwachting oplopen richting 300.000 bezoekers op jaarbasis. Een fantastisch bereik voor SOS Dolfijn, die meelift op dit bezoekersaantal.

Het komende jaar worden verschillende educatieve pakketten ontwikkeld dan wel vernieuwd. Het lespakket 'De Walviswereld Dichtbij' krijgt een update en verhuist naar de website www.sosdolfijn.nl. Het educatieteam is tevens, met de steun van het Prins Bernard cultuurfonds Noord-Holland, bezig met de ontwikkeling van een SOS Dolfijn kidsclub genaamd "de Bruinvis Buddy's", en het kunnen aanbieden van educatieve uitjes (schoolreizen) naar het nieuwe educatiecentrum. In het educatiecentrum zullen educatieve vrijwilligers het publiek te woord staan en ook regelmatig zullen er interessante gastlessen en lezingen worden verzorgd.



*Sfeerimpressie educatiecentrum SOS Dolfijn in Anna Paulowna.
Replica bultrug is 14 meter en hangt boven een vloerprojectie met Noordzee dieren.*



Informatief onderdeel rondom gestrande bruinvis. Bezoeker leert hier hoe te handelen bij een bruinvis in nood.

3 ONDERZOEK

Het onderzoek en de dierzorg/noodhulpverlening zijn bij SOS Dolfijn sterk met elkaar verbonden en vrijwel niet los van elkaar te koppelen. Wetenschappelijke kennis wordt voornamelijk vergaard via de rehabilitatieprocessen van de opgevangen dieren. Tijdens het rehabilitatieproces worden continue gegevens, monsters en kennis vergaard die voor wetenschap doeleinden kunnen worden ingezet. Sinds 2017 beschikte SOS Dolfijn niet over een geschikte opvanglocatie en heeft om die reden geen dieren kunnen opvangen.

Dat betekende voor de stichting dat ook het onderzoek op een lager pitje heeft gestaan. December 2020 zijn na de verhuizing alle contacten op dit gebied benaderd met de bekendmaking dat de stichting snel weer dieren gaat opvangen. In 2021 is een wetenschappelijke commissie aangesteld. Dit is een onafhankelijk team van onderzoekers die de verschillende onderzoeksvragen die bij SOS Dolfijn binnenkomen zal beoordelen op relevantie. Een eerste onderzoek waarin SOS Dolfijn actief deelneemt, is het zenderen van gerehabiliteerde bruinvissen. Dit zenderen zal relevantie informatie leveren over o.a. habitatgebruik van de bruinvis in de Zuidelijke Noordzee. 2022 heeft in teken gestaan van de voorbereiding hierop. Om bruinvissen te kunnen zenderen zijn verschillende ontheffingen nodig. De conservation officer van SOS Dolfijn heeft het afgelopen jaar hiervoor de nodige documenten opgesteld en processen van aanvragen van de verschillende ontheffingen doorlopen. Het is de verwachting dat 2023 gestart mag worden met het zenderen van de opgevangen dieren.



*Gehoorderonderzoek bij bruinvissen in het voormalig opvangcentrum SOS Dolfijn
Foto door Paulien Bunschoek Photography*

Ook wordt het gehooronderzoek bij patiënten in de opvang hervat. Een goed gehoor is voor walvissen van levensbelang. Bij de bruinvissen die in het opvangcentrum verblijven, wordt daarom aan het einde van het rehabilitatieproces het gehoor getest. De gegevens uit het gehooronderzoek kunnen tevens worden toegepast bij beleidsvorming omtrent windmolenparken op zee en de beperking van akoestische vervuiling.

Vanzelfsprekend worden de dieren tijdens de onderzoeken goed gemonitord en wordt zoveel mogelijk voorkomen dat het onbehagen of negatieve invloed veroorzaakt bij de opvangdieren. Veel van de onderzoeken maken deel uit van het standaard verzorgingsprotocol.

Naast bovengenoemde studies is er in 2022 ook een verkenning gestart om te onderzoeken of bruinvissen gevoelig zijn voor wijzigingen in het aardmagnetisch veld en zo ja, wat de effecten dan zijn en zijn er voorbereidingen getroffen voor fecaal DNA-onderzoek.

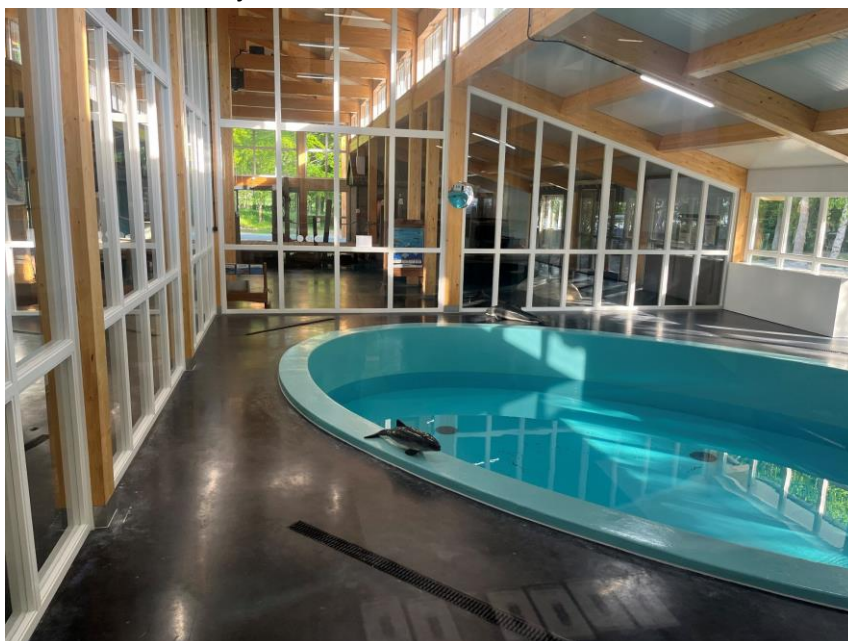
4 OPENING EDUCATIEF WALVISOPVANGCENTRUM

In 2017 heeft SOS Dolfijn de voormalige vestiging locatie in Harderwijk verlaten om verschillende [redenen](#). Een lange, intensieve zoektocht volgde naar een nieuwe geschikte vestigingslocatie die centraal ligt in het werkgebied van SOS Dolfijn en logistiek goed bereikbaar is. Belangrijk onderdeel in de moeizame zoektocht was ook het werven naar financiële steun voor de realisatie van het nieuwe centrum. SOS Dolfijn was hiervoor afhankelijk van steun via vermogensfondsen, bedrijven en particulieren. Het werkgebied van SOS Dolfijn loopt van Noord-Duitsland t/m Noord-Frankrijk. De nieuwe vestiging locatie moest dan ook goed bereikbaar zijn voor de vrijwilligers en is bij voorkeur

gelegen nabij de kust. In 2020 is SOS Dolfijn verhuisd naar Landgoed Hoenderdaell, een dierenpark met natuurgebied in de Kop van Noord-Holland, te Anna Paulowna. Opvang is een belangrijk thema op het landgoed, dat ook de thuishaven is van een opvangcentrum voor grote katachtigen, Stichting Leeuw. 2021 en deels 2022 hebben volop in teken gestaan van de bouw van het nieuwe centrum. Na veel tegenslagen door de Corona virus pandemie, vertraagde levertijden en faillissement van de aannemer gedurende de bouw, is eind april 2022 het nieuwe centrum in gebruik genomen en zijn alle taken van de stichting weer volop hervat.

Het nieuwe centrum is integraal en vervult de volgende functies:

- Intensive care unit voor opvang van bruinvissen en dolfijnen
- Uitvalbasis en coördinatiecentrum voor hulpverlening grote walvissen in nood
- Opleidingsinstituut voor verbetering hulpverlening aan walvissen wereldwijd
- Educatiecentrum met een permanente expositie over walvissen, de rol van deze dieren in het marien voedselweb en de (antropogene) bedreigingen waar deze dieren mee te maken hebben
- Onderzoeksinstelling voor studies voortvloeiend uit opvang en rehabiliteren van bruinvissen en dolfijnen



Opvangbassin in het nieuwe centrum.



Entree educatiecentrum op Landgoed Hoenderdaell.



Replica bultrug in het educatiecentrum SOS Dolfijn op Landgoed Hoenderdaell.